

5. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства: [монографія] / [О.С. Онищенко, В.М. Горовий, В.І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського . – К., 2014. – 260 с.

Невельська-Гордєєва О.П.
neveelena@gmail.com

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
НЮУ імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

СТВОРЕННЯ АЛТЕРНАТИВНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ МАС-МЕДІА

Терміни «паралельний всесвіт» й «альтернативна реальність», як правило, є синонімами і можуть бути використані як взаємозамінні. В суспільній свідомості з давнини існують міфи, які створюють альтернативну реальність. З ХХ століття, коли засоби масової інформації (ЗМІ) займають все більше місце в соціальному житті суспільства, стають «четвертою неформальною гілкою публічної влади» [3], міфотворчість як створення паралельного всесвіту набула надзвичайно широких можливостей. За радянські часи ЗМІ створювали міф єдності партії та народу, щасливого життя трудівників, одностайної підтримки народом планів партії [2, 227-300]. В ЗМІ ХХІ століття можливості міфотворчості стали ще більше в зв'язку з поширенням інтернету.

В суспільних науках вводиться термін «фейк», під яким розуміють фальсифікацію, фальшивку, підробку, ситуацію, коли одне видається за щось інше; «fake news» – дезінформація, хибна, помилкова інформація. Отже, фейкові новини можна визначити як інформаційний продукт, у складі якого частково або повністю відсутня правдива інформація. Ряд журналістів та філософів розглядає термін «фейкові новини» як синонім поняття «газетна качка», однак є точка зору, що це різні поняття, бо, якщо «газетні качки» поширювалися в жовтій пресі як скандальна інформація, то фейкові новини з'являються в сучасних респектабельних ЗМІ як альтернативна реальність.

Спочатку саме слово «фейк» в англійській мові вживалося як сленгове, використовувалося виключно в кримінальному середовищі для опису виробництва чогось фальшивого – грошей або документів. Зі зростанням кількості неправдивих повідомлень та новин в засобах масової інформації (ЗМІ) ситуація змінилась: термін фейк перейшов в соціальний та політичний лексикон, й сьогодні спеціалісти з медіа пропонують класифікації фейків за різними підставами (наприклад, [4, 184–188]).

Англійське видання BBC зазначає, що в 2017 р., в порівнянні з 2016 р., частота використання цього поняття зросла на 365%. Виходячи з даних Google Trends в 2018 році інтерес користувачів інтернету до терміну «фейк ньюс» зріс ще більше, ніж в попередньому році. Фейк ньюс може виступати як подача суспільних новин, або наукових повідомлень, можуть бути вказівки на неіснуючі міста і країни на картах, неправдиві повідомлення про смерть відомих співачок або популярних акторів тощо. З'являються в мережі фейковий інтернет-сторінки, що публікують фейкові новини. Наприклад, фейкова інтернет-сторінка Guardian повторювала візуальне оформлення сайту британської газети Guardian, проте її адресу відрізняла від URL сайту газети одна літера – латинська «i» в адресі була замінена на букву «l», яка використовується, наприклад, в турецькому алфавіті. Господар Білого дому Дональд Трамп неодноразово аргументовано звинувачував журналістів у публікації матеріалів, які не відповідають дійсності, і в тому, що журналісти дають посилання на неіснуючі джерела. У січні 2018-го року президент США Дональд Трамп навіть назвав лауреатів власної премії «фейкова новина року», в список номінантів якої потрапили 11 інформаційних американських видань.

Для залучення уваги до фейкових наукових досліджень, група англійських учених поставили експеримент: протягом року вони писали статті, в яких висвітлювалися неіснуючі дослідження [1]. Джеймс Ліндсі, Хелен Плакроуз і Пітер Богоссян зізналися, що протягом року з серпня 2017 по серпень 2018 р навмисно писали «абсолютно безглузді і навіть відверто абсурдні наукові статті в різних областях соціальних наук, щоб довести: ідеологія в цій сфері да-

вно взяла верх над здоровим глуздом» [1]. Автори використовували вигадані імена, однак фейкові статті успішно проходили рецензування в наукових журналах. А одна з найбільш абсурдних статей була відзначена спеціальною нагородою наукового журналу. З 20 написаних псевдонаукових робіт щонайменше сім були відрецензовані провідними вченими і прийняті до публікації. «Щонайменше сім» – тому що ще сім статей перебували на етапі розгляду і рецензування в той момент, коли вчені повідомили про проведений експеримент. «Наука має на меті встановити істину, наполягають автори, але в області соціальних досліджень істина вже давно мало кого цікавить. Головне – це відповідність ідеологічним нормам» [1]. Проте саме викривну діяльність англійських вчених ЗМІ назвали неетичною.

Отже, fake news давно вже переросли окремі явища, і перетворилися в світогляд. «Fake news» – це придумана альтернативна реальність, в якій зацікавлені самі творці цієї паралельної реальності.

Використана література:

1. Воронин Н. Научный скандал года: ученые писали фейк-исследования, чтобы разоблачить лженауку. / [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.bbc.com/russian/features-45751968> (дата обращения: 03.01.2019).
2. Гриневич В.А., Даниленко В.М., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є. Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3-х томах: Том 2. Радянський проект для України / В.А.Гриневич, В.М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко / К.: Наук. думка, 2004. – 531 с.
3. Демідова А.А., Ярова А.Б. Засоби масової інформації як «четверта неформальна гілка публічної влади»: способи медіа-маніпуляції // [Електронний ресурс] / А.А.Демідова, А.Б.Ярова / Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління – 2018 – № 4 – Режим доступу до журн.: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/4_2018/102.pdf (дата обращения: 22.02.2019).
4. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ / І. Мудра // Теле- та радіожурналістик. – 2016. – Випуск 15. – С. 184–188.

2.6. Пізнавальний потенціал міждисциплінарних соціологічних досліджень в умовах глобалізації

Artemenko S.B.,
sveta_shvets@bigmir.net
Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor,
Deputy Head of Sociology Department,
Faculty of Personnel Management,
Sociology and Psychology Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine

Flyashnikova A.B.,
allafb@i.ua
Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor,
Sociology Department, Faculty of Personnel Management,
Sociology and Psychology Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine

HEURISTIC POTENTIAL OF SOCIOLINGUISTICS IN THE RESEARCH OF SOCIAL REALITY

One of the main signs of the innovativeness of modern sociological science is the implementation of interdisciplinary researches in different social spheres. Hence the interdisciplinarity of sociological knowledge is characterized by significant cognitive resources